

Hva mener den norske eliten?

Samfunnseliten støtter i hovedsak opp om velferdsstaten og er mer positive til innvandring enn resten av befolkningen.

Forskning viser at ...

Trygve Gulbrandsen

Norge og de andre nordiske landene har fått mye internasjonal oppmerksomhet for sin evne til å avverge problemer som mange andre land har stått overfor de siste årene. De nordiske landene har klart å opprettholde forholdsvis høy sysselsetting, en sjenerøs velferdsstat og et godt samarbeidssystem i arbeidslivet. De økonomiske forskjellene er mindre enn i de fleste andre land, og tilliten i samfunnet høy.

Likevel har internasjonale observatører reist spørsmål om den «nordiske modellen» kan overleve utfordringer som økt global konkurranse, innvandring, klimaproblemer og angrep på demokratiske verdier fra høyrepopulistiske bevegelser. Fremtiden til den norske velferdsstaten avhenger blant annet av elitens støtte.

I en ny, omfattende studie viser jeg at den norske eliten i stor grad støtter opp om viktige elementer i den norske samfunnsmodellen. I enkelte spørsmål ser vi likevel uenighet

Tallene viser særlig én sak hvor elitens syn ser ut til å skille seg tydelig fra befolkningen for øvrig: Elitemedlemmene er langt mer positive til å gjøre det lettere å innvandre til Norge.

Foto: Adrees Latif/Reuters/NTB Scanpix

mellom ulike elitegrupper og mellom eliten og befolkningen.

Hvem er så eliten? Studien er basert på lederundersøkelsene fra 2000 og 2015, som omfatter henholdsvis 1710 og 1352 personer med formelle topposisjoner i ti ulike sektorer.

Disse inkluderer blant annet biskoper, generaler, departementsråder, avisredaktører, næringslivsledere, dommere, politiledere, førstestatsadvokater, universitetsrektorer, sjefer for teatre og museer, ledere i sivilsamfunnsorganisasjoner og stortingsrepresentanter.

Som i mange andre land kommer innehaverne av

toppstillinger i det norske samfunnet ofte fra familier fra overklassen og den øvre middelklassen, og det er en overvekt av menn. Det er likevel hele tiden en viss rekruttering av toppledere fra vanlige familier.

I snitt vokste hvert fjerde medlem av den norske eliten opp i et arbeiderklassehjem.

Det er fortsatt betydelig støtte til en aktiv velferdsstat og til samarbeidet i arbeidslivet blant den norske eliten. Støtten til løsninger for å redusere økonomiske forskjeller er imidlertid gått litt ned.

Det er interessant at dette skjer samtidig som forskjellene i Norge øker. Eliten har fått en

større del av kaka, men er mindre villige til å dele.

Oppslutningen om de offentlige velferdsytelsene ser ut til å ha økt noe blant eliten mellom 2000 og 2015. Tre elitegrupper er mest skeptiske til statlige løsninger i velferdssektoren og til fortsatt omfordeling: Ledere i næringslivet, toppledere i det militære og ledere med store formuer.

Den kirkelige, kulturelle og akademiske eliten er de sterkeste forsvarerne av den norske velferdsstaten.

Tallene viser særlig én sak hvor elitens syn ser ut til å skille seg tydelig fra befolkningen for øvrig: Elitemedlemmene er

Forskningen

Hvem: Trygve Gulbrandsen
Hva: Elites in an Egalitarian Society: Support for the Nordic Model
Hvor: Ny bok på forlaget Palgrave Macmillan

Forskning viser at ...

Oppsiktsvekkende funn? Ny innsikt? Skriv til spalten «Forskning viser at ...». Tekstlengde inntil 3500 tegn (inkludert mellomrom).

langt mer positive til å gjøre det lettere å innvandre til Norge.

Både eliten og befolkningen for øvrig ser ut til å ha fått økt tillit til de politiske institusjonene i landet siden årtusenskiftet.

Samtidig viste valget i 2013 tendenser til en viss politisk polarisering blant eliten. En stor andel stemte enten på partier på høyre- eller venstresiden, mens veldig få stemte på sentrumpartiene. Unntaket var den kirkelige eliten, hvor mange stemte på Kristelig Folkeparti. Dette understreker at eliten ikke er en homogen gruppe, selv om de ulike elitegruppene i hovedsak støtter opp om hovedtrekkene ved den norske samfunnsmodellen.

Trygve Gulbrandsen, forsker, Institutt for samfunnsforskning

Forbrukerrådet trosser kunnskap

Forbrukerrådets fagdirektør Anne Kristin Vie neglisjerer viktig kunnskap i sitt innlegg i DN 15. desember. I Forbrukerrådets taxiutredning fra 2013 står følgende avsnitt:

«Forskningen og erfaringene fra land der behovsprøvingen er opphevet, viser at et frislipp i antall løyver gir risiko for overetablering, økte priser i enkeltkundemarked, lavere kvalitet på tjenestene og sentralisering av tjenesten geografisk og med hensyn til konsentrasjon av taxitilbud på visse tider av døgnet.»

En av kildene bak dette skriver: «Det er generell enighet i

litteraturen om at deregulering ikke har vært vellykket, på grunn av uunngåelig markedssvikt i drosjemarkedene. Denne påstanden støttes av så vel teoretisk drøfting som empiriske bevis» (Nelson/Nygaard fra 2001).

Problemet i debatten om drosjeregulering, er at denne kunnskapen neglisjeres. Det skjer også i innlegget fra Vie. Det skjer fra Konkurransedirektøren, og utrolig nok også i Samferdselsdepartementets høringsnotat fra 1. oktober.

Det er ikke uten grunn at det statlige Regelrådet sier departementets utredning er mangelfull, og at «internasjonale erfaringer med deregulering av drosjemarkedet burde vært belyst».

Vie skriver om delingsøkonomi og teknologi, som overhodet ikke har noe med saken å gjøre.

Tilbudet til publikum kan nok bli «mer mangfoldig», men det er utrolig at Forbrukerrådet mener det vil bli bedre kontroll og kvalitet når i praksis hvem som helst kan kjøre drosje på deltid når det passer vedkommende, mens drosjenes samfunnsansvar og tilbudsplikt døgnet rundt fjernes.

Roar Refseth, direktør i Norges Taxiforbund

«God» palme fremdeles tillatt

I fjor fanget Stortinget verdenspressens oppmerksomhet ved å vedta et forbud mot offentlige innkjøp av palmebasert biodrivstoff. Klima- og miljøvernminis-

teren advarte mot mulig brudd på EØS-avtalen ved å bruke statlig kjøpermakt som politisk virkemiddel. Advokatfirmaet Thommessen sin utredning understøttet argumentet. Vedtaket ble dermed aldri iverksatt.

Den 4. desember skapte Stortinget på nytt store overskrifter. Selv anerkjente The Independent skriver at «Norge forbyr palmeolje i biodiesel som første land i verden». Dette skapte eufori blant miljøaktivister og ditto panikk hos bønder i utviklingsland som har investert i bærekraftig palme på degradert jord uten å hugge et tre for å møte EUs klimakrav.

Forvirringen skyldes Stortingets generelle formulering om å utelukke «biodrivstoff med høy avskogingsrisiko». Norge må imidlertid følge EUs vedtak i denne saken. De har hittil

akseptert palmeolje på tanken uten å ta hensyn til indirekte arealbruksendringer (ILUC) og dermed kunne fortrenge matproduksjon til regnskogen.

Utkastet til nytt fornybarhetsdirektiv bøter på denne feilen. EU vil definere og generelt forby enkelte vekster med høy-ILUC risiko (palme, soya, etc.), men vil likevel slippe varen inn hvis den enkelte produsent kan dokumentere økte avlinger eller bruk av udyrkede arealer. Europakommisjonen er pålagt å utforme de eksakte reglene for slik ILUC-sertifisering innen 1. februar, og vil dermed belønne de gode palmedyrkerne.

En garantert - direkte og indirekte - regnskogfri palmediesel kommer snart til en bensinstasjon i nærheten av deg.

Henrik Wiig, forsker ved Oslomet og direktør i C2Biotrade